

Ђорђе БОРОЗАН*

ЦРНОГОРСКО-ИТАЛИЈАНСКИ ДИПЛОМАТСКИ ОДНОСИ**

I

Дубоким траговима прошлости до савремености, црногорско-италијанско сусједство свједочи о путу богатом културним прожимањима, политичким и вјерским искушењима, илузијама, надањима, страдањима и спознајама у ријечи минулог времена.

Везаност за медитерански простор учинила их је упућеним једне на друге.

Стога, поводом годишњице независности Италије (1860) и обнове црногорске независности (2006) подсећамо на дипломатске везе и односе у протеклом времену.

Дио заједничког политичког искуства које сеже кроз вјекове из времена римске историје и црногорско-млетачких веза и односа до краја 18. вијека, овим поводом налазимо у крају пете деценије 19. вијека.

Тада је, наиме, након Мађента и Солферина 1859. године питање уједињења Италије ушло у завршну фазу, изазивајући потресе у европској дипломатији, а након побједе на Граховцу 1858. и црногорско се питање наметнуло ђудљивој дипломатији европских сила. Процес стварања италијанске државе присаједињењем дјелова средње и јужне Италије и припајањем Краљевине Сардинији (Пиемонт) довео је до проглашења Краљевине Италије на првом са-

* Академик Ђорђе Борозан, ЦАНУ

** Предавање поводом 150-годишњице независности Републике Италије, одржано 25. маја 2011. у ЦАНУ

зиву парламента у Торину половином марта 1861. године. Покрет за уједињење Италије, познат под називом Ризорђименто у периоду од 1848. до 1870, под вођством династије Савоја, окончан је 20. септембра 1870. прикључењем Рима и његовим проглашавањем за главни град Италије.

Водеће личности Ризорђимента Камило Кавур, Ђузепе Мацини и Ђузепе Гарибалди питање италијанског уједињења повезивали су с рјешавањем Источног питања и управо на тој основи Црна Гора је 60-их и 70-их година била предмет Гарибалдијевих планова о отварању Источног питања.

Превентивно дјеловање османских војних кругова 50-их и почетком 60-их година XIX вијека било је у знаку сузбијања могућности да се Црна Гора у ослободилачкој мисији балканских народа не појави у улози Пијемонта.

За црногорско-италијанске везе и односе особит значај имају боравци Петра II Петровића Његоша у Трсту, Венецији, Риму и Напуљу – метрополама из којих је културолошки озрачен простор Црне Горе. Његови вапаји што цивилизована Европа не склања мртву руку османизма са његових сународника, граховским подвижничтвом, у вријеме његовог насљедника, увјерили су дворове европских сила да је питање разграничења и признавања Црне Горе неминовност која се не да избјећи. Стога су рад међународне комисије која се бавила питањем разграничења Црне Горе са Османском империјом и догађаји у вези са стварањем и проглашењем Краљевине Италије, дио политичког колорита у којем су се Италија и Црна Гора крајем 50-их година XIX вијека нашле у центру пажње оновремене европске дипломатије.

Припреме за покрет широких размјера на Балкану, при чему се Црној Гори давао особит значај слањем Мацинијевих и Гарибалдијевих агената преко Крфа, довео је до упућивања у Торино, од стране књаза Николе и његовог ратоборног оца, великог војводе Мирка, секретара Теодора Илића и сенатора Ива Радоњића, што се може сматрати зачетком политичких веза између Црне Горе и Италије. Овим поводом књаз Никола упутио је честитке Виториу Емануелу II, ујединитељу Италије, уз очекивање да се и балканским народима приближава тренутак коначног ослобођења. Међутим, ово очекивање није наишло на разумијевање јер су гласине о искрцавању Гарибалдијевих чета на приморју у Спичу и пла-

новима Црне Горе с тим у вези изазвале негативна реаговања у Паризу и Петрограду.

Под притиском Француске, која је још држала под контролом Рим, штитећи папску државу, и сукоба у Италији који су је довели до грађанског рата, Гарибалдијеве снаге су се умјесто на Балкан упутиле на Рим, а Црна Гора се, почетком 60-их година XIX вијека, суочила са једним од најтежих искушења у рату са Османском империјом.

Устанак на Криту 1867. и активирање агената био је посљедњи покушај повезивања италијанског уједињења са плановима балканског савеза који се управо стварао уговорима између Црне Горе, Србије и Грчке. Неостварена очекивања да се упоредо са италијанским отвори и Источно питање, имало је за посљедицу дипломатску процјену сила да је Балканско питање окашњело.

Почетком 70-их година XIX вијека, након италијанског и њемачког уједињења, битно се промијенио дотадашњи систем политичке равнотеже у Европи. Њемачка се кроз рушење Другог француског царства наметнула међу силама, а Италија поступно корачала ка истом циљу. Ратна и политичка збивања за вријеме Велике источне кризе и учешће на Конгресу у Берлину, увешће је у круг европских сила и савезе путем којих ће њена улога и значај бити у сталном успону.

Велика источна криза 1875–1878, као важна етапа у рјешавању Источног питања, у којој су Црна Гора и Србија уз помоћ Русије прегле да сруше османску власт и прошире државне територије, користећи устаничко врење у Херцеговини и Босни, имале су успјеха до закључења мира у Сан Стефану почетком марта 1878. Одлуке мира у Сан Стефану изазвале су бурне реакције сила – Велике Британије, Аустроугарске и Њемачке. Страх од руске превласти на Балкану и преузимања контроле над мореузима, окупио их је у Берлину на конгресу током којег су од 13. јуна до 13. јула 1878. године на великом дипломатском аеропагу рјешавале судбину балканских народа у складу са интересним споразумима и договорима.

Балканска кампања окончана је потпуним међународним признавањем независности Црној Гори, Србији и Румунији. Босна и Херцеговина додијељена је Аустроугарској, створена је Кнежевина Бугарска, а дио јужне Бугарске, познат под именом Источна Румелија, проглашен је за аутномну провинцију у оквиру Османске им-

перије. Преостали дјелови Балкана – Албанија, Македонија и Тракија, остали су за ново отварање и рјешавање Источног питања у вријеме балканских ратова.

Заинтересована за збивања у Херцеговини која су привукла пажњу европске јавности, Италија је као ратног извјештача послала Ђузепеа Дуранда, 1876, који ће, по успостављању дипломатских односа између Италије и Црне Горе 1879, бити први акредитовани дипломатски представник Италије при црногорском двору.

У италијанској јавности током овог устанка и укључивања Црне Горе и Србије у ратна збивања, оживјела су сјећања на борбе за принципе народности из времена Мацинија и Гарибалдија, стварањем Комитета за помоћ устаницима и слањем добровољаца.

У писму Ђузепеа Гарибалдија, упућеном књазу Николи, објављеном у „Гласу Црногорца”, поред осталог се напомиње: „Међународни суд могао је ову парницу ријешити, али величанства неће”. Позивајући добровољце прогласом да потомци славних Трајанових легионара не напуштају браћу и не слушају глас дипломатског егоизма, према најсветијем од свих ратова, бројни одбори за помоћ широм Италије упозоравали су европску јавност да заустави насиље над устаницима.

Ђузепе Дурандо, члан комисије за испитивање устаничких захтјева, врстан познавалац прилика на Балкану током Источне кризе, чест саговорник књаза Николе о бројним питањима током ратних збивања, од постављања на конзуларну дужност у Дубровнику 1876. године, имао је функцију специјалног изасланика за Црну Гору.

Први званичан став италијанске владе у вези са излазом Црне Горе на море, формулисао је министар Малетори средином 1876. године поводом великих ратних успјеха црногорске војске на Вучјем долу и Фундини.

Дуранда је изнио низ аргумената у корист барског пристаништа за Црну Гору, насупрот конзулу у Скадру Бернарду Берију који је у томе видио опасност од претварања Црне Горе у руски „прозор” на јадранској обали.

Дуранда је био увјерења да једнако треба радити на сузбијању руског и аустроугарског утицаја на просторима Балкана, настојећи, у конкретном случају, да се допринесе стварању услова за самостални развитак Црне Горе.

Када је Црна Гора, након заузимања Бара и Улциња, обезбиједила излаз на море у новембру 1877. године, италијанска дипломатија главну пажњу усмјерила је на могућност да Црна Гора, простором уз море од Спича до Улциња, спријечи аустроугарско повезивање са Албанцима.

Италијански представник на Конгресу у Берлину, гроф Корти, полазио је од ове процјене, тумачећи захтјеве Аустрије да – уколико Црна Гора добије Бар, Аустроугарска преузме Спич или да се и Спич и Бар оставе Османској империји. Код овако датих могућности, Корти је био за то да Бар припадне Црној Гори. А када је с прољећа 1878. постало јасно да ће Аустроугарска добити Босну и Херцеговину, италијанска интересовања за Црну Гору ће се појачати. Отварање трговачког пута Јадран – Ђердап није значило само заустављање аустроугарског престижа већ и могућност италијанског привредног и стратегијског закорачења у региону Балкана.

Након Конгреса у Берлину, италијанска влада је показала различита интересовања у вези с питањима разграничења Црне Горе с Османском империјом, при додјели Служа и Подгорице Црној Гори, према Гусињској афери и приликом демонстрације сила у циљу предаје Улциња Црној Гори. Гарибалди се посебно трудио да италијанска влада остане при ставу да Бар припадне Црној Гори. Поводом његове смрти на страницама „Гласа Црногорца” објављено је: „Тужна вијест о смрти великог италијанског патриоте, славног војсковође... пријатеља свега страдајућег човјечанства, произвела је код цијелог нашег становништва дубоко и болно осјећање”.

Гарибалдијева марама, нађена у гробу великог војводе Мирка Петровића, управо свједочи о надањима која су везивана за Гарибалдијеве идеје и учеће гарибалдинаца у ратној кампањи током Источне кризе.

Први дипломатски представник Италије у својству отправника послова, Ђезаре Дурандо, предао је акредитивна писма црногорском владару, књазу Николи, 20. маја 1879. године. Слиједећи добијене инструкције, Дуранда је низом корисних сугестија и са вјета помагао напоре Министарства иностраних дјела Црне Горе у рјешавању низа отворених питања са владама у Цариграду и Бечу на реализовању одлука о разграничењу. Његово коректно држање у вријеме устанка у Кривошијама 1882. у вези са демантовањем аустроугарских оптужби о уплетености Црне Горе, учинило га је

блиским двору и влади на Цетињу. Његовим ангажовањем отпочело је школовање црногорских ђака на војним и цивилним школама у Италији.

Дурандо је знатно помогао у избору италијанских поданика који су заступали интересе Црне Горе у црногорским конзулатима у Барију и на Сицилији. Активно је радио на изради и усвајању Уговора о трговини и пловидби између Црне Горе и Италије, закљученог 28. марта 1883. Уговором су регулисани услови увоза пољопривредних индустријских производа, начин плаћања такси, царинске формалности и услови посредовања. Чланом 14 овог уговора регулисано је питање именовања конзула, вицеконзула, генералних конзула и конзуларних агената. Тим поводом, италијански краљ Умберто I додијелио је књазу Николи *Орден св. Мауриција и Лазара I степена*, у знак пажње и жеље за успјешном, обострано корисном, сарадњом. Након тога отишао је на нову дужност, а на његово мјесто именован је у звању министра-резидента Ликурго Маћо. Поред низа актуелних питања везаних за реализовање поменутог уговора, честа тема разговора биле су могућности ангажовања италијанског капитала на пројектима исушења Скадарског језера и израде геолошке карте Црне Горе, повјерене ботаничару Антонију и геологу Луиђију Балдађиу.

Поред питања унапређења привредне сарадње, Маћо је био ангажован на закључивању Конкордата Црне Горе са Светом Столицом 1886. године. Пратећи спољнополитичке активности књаз Николе у вези са кризом изазваном уједињењем Бугарске и источне Румелије, као и током српско-бугарског рата, посебну пажњу посветио је дочеку књазу у Русији и вјеридби његове кћерке Милице за Петра Николајевича Романова.

Од 1889. министар-резидент био је маркиз Франческо Бјанки за чијег мандата су одржавани углавном добри односи. Наслиједио га је гроф Фабио Санмијатели 1894. и може се рећи да је његов мандат обиљежен повјерљивом мисијом у вези са прикупљањем података о кнегињама Ани и Јелени за случај удаје за принца престолонаследника Виторија Емануела.

Од 1896. вратио се на дужност министра-резидента Маркиз Бјанки. Његов други мандат обиљежен је посјетом принца наследника Виторија Емануела и вјеридбом са принцезом Јеленом Петровић. Значајна Бјанкијева активност била је посвећена унапређењу

привредне и културне сарадње и инвестирању италијанског капитала у Црну Гору.

Родбинске везе између црногорског и италијанског двора удајом Јелене – кћерке књаза Николе за Виторија Емануела имале су за посљедицу шира интересовања и улагања Италије у Црну Гору. Истраживања рудних богатстава на основу геолошке карте послужила су браћи Балдаћи да сачине елаборат о економској оправданости улагања за оснивање предузећа за експлоатацију руда, концесије за фабрике прехранбене индустрије и изградњу жељезнице Бар – Вирпазар. О интензитету ове привредне сарадње говоре субвенције италијанске владе за паробродско друштво „Пуља”, чији бродови су од 1902. из Луке Бар саобраћали дуж Бојане и по Скадарском језеру, а од 1905. на линији Бар – Бари. Значајна су улагања Друштва за прераду дувана, које од 1905. има фабрику у Подгорици, затим зајмови трговачких банака, изградња прве радио-телеграфске станице на Волујици код Бара, концесије за исушење и експлоатацију Улцињског поља и низ специјализованих друштава преко којих је италијански капитал знатно утицао на привредни развој Црне Горе почетком XX вијека.

На основу званичних посјета црногорског суверена Италији, од 1873. до 1918, могло би се констатовати да су спољнополитички односи претежно одражавали узајамну срданост иза које се нијесу остваривала изражавана надања и очекивања.

Послије 1901. закључени су бројни уговори о привредној сарадњи између Црне Горе и Италије о концесијама за експлоатацију шума и минералних руда, добијању монопола на дуван, о изградњи жељезничке пруге Бар – Вирпазар и барске луке.

Мандат барона Николе Сквителија био је у знаку проглашења Црне Горе краљевином. Учешће италијанског краљевског пара на свечаностима уздицања Црне Горе на ниво краљевства, коришћено је за ширење привредне сарадње и блиских веза са италијанским двором. Сквителија је остао у Црној Гори и за вријеме балканске кампање током Првог и Другог балканског рата, био чест саговорник краља Николе у изношењу ставова италијанске владе који се нијесу слагали са црногорским амбицијама при заузимању Скадра, Сан Ђована и Љеша.

Након Сквителија, на Цетиње је стигао посланик-министар Лазаро Негрето Камбиозо. Настојања италијанског двора и владе да Цр-

на Гора остане неутрална у аустроугарско-српском сукобу, нијесу остварена, а амбиције краља Николе да прошири црногорске границе према Албанији изазвале су неспоразуме и док се италијанска влада придржавала става неутралности и након њеног уласка у рат на страни Антанте 1915. године. Неспоразуми око ратних циљева онемогућили су чвршће ратно савезништво.

У раздобљу између 1910. и 1914. године, италијанско-црногорска сарадња и солидарност поводом бројних међународних догађања подстицана је најчешће обостраним антиаустројским осјећањима.

Од новембра 1915. до одласка краља Николе у егзил, на Цетињу је кратко боравио Романо Авецано, свједок искушења и ратних страдања Црне Горе у вријеме аустроугарске инвазије, војног слома и изостанка очекиване савезничке помоћи из Италије.

Ратне операције на фронтovima, збивања у Црној Гори и положај црногорског владара и владе у избјеглиштву током 1917. биле су главне теме редовних мјесечних аудијенција италијанских представника током сусрета италијанског и црногорског суверена.

Од маја 1918. на дужности посланика и опуномоћеног министра при црногорском двору је маркиз Паоло Монтељари. Његова активност у преношењу ставова италијанског двора и владе током завршног ратног расплета на ратиштима за вријеме Конференције у Версају и након ње била је у знаку породичних веза два двора и интереса за рјешавање статуса Црне Горе у Краљевини СХС.

Монтаљари је уједно био посљедњи дипломатски представник Италије при црногорском двору.

За разлику од осталих сила (Француске, Велике Британије, САД) Италија је одлагала да призна рјешење питања Црне Горе и након Конференције мира. Одржавање црногорског питања користило се као средство притиска на новостворену Краљевину СХС.

Одбијањем да призна одлуке Подгоричке скупштине, италијанска влада стала је на страну краља Николе и нејске владе. Њено довођење у везу с Божићним устанком, преко Ђованија Балдаћа, коме је било повјерено да прикупи податке о стању створеном поступцима власти након уласка српских трупа, имало је за исход подстицање отпора и скретање пажње међународне јавности на прилике у Црној Гори уочи Конференције мира у Версају. Током трајања ове конференције, италијанска влада је након Божићног устанка закључила са владом у Неију 30. априла 1919. Конвенцију о

формирању црногорског одреда у Гаети и Формију, с циљем да утиче на промјену стања у Црној Гори и Краљевини СХС. Ипак, укупно ангажовање Италије поводом питања Црне Горе и њеног неучешћа на Конференцији мира свело се на поступно калкулисање и обустављање помоћи црногорском одреду и регулисању односа с Краљевином СХС послије уговора закљученог у Рапалу половином новембра 1920. Држање дипломатског представника при црногорском двору губило је на значају, нарочито послије смрти краља Николе, почетком марта 1921, иако су односи задржани и током 1921. и почетком 1922. године. Наиме, на годишњем помену краљу Николи у име конзуларног кора, у својству опуномоћеног министра при црногорском двору био је Ђузепе Фађони. Након тога, разни комитети и одбори протезирали су питање положаја и права Црне Горе у међународној јавности, све до коначне амнестије црногорских емиграната у Италији од стране Владе Краљевине СХС.

Црна Гора је у свему на крају била жртвована циљевима, интересима, очекивањима и компромисима сила које су занемариле жртве које је Црна Гора дала на страни савезника. За бројне италијанске владе, преузете обавезе према Црној Гори и династији Петровић Његош, су биле терет којег су се поступно ослобађале и након договора у Рапалу са представницима Владе СХС 12. новембра 1920. скинуле са дневног реда.

Нејска влада очекивала је већу подршку од Италије, али је она изостала.

Цијенећи италијанско ангажовање у решавању питања Црне Горе до Рапала и након њега, публициста Владимир Поповић закључује да је „Италија некада жељела да питање Црне Горе не буде ријешено док влада Италије не заврши јадрански проблем, те да јој карта Црне Горе послужи у игри за зеленим столом”. Истини за вољу, борећи се за добијање мандата над Албанијом, владе Франческа Нитија и Томазеа Титонија биле су спремне да се одрекну покровитељства над Црном Гором. Реално гледано, италијанске владе су држале отвореним црногорско питање у рјешавању преузетих обавеза и сопствених потреба, свјесне да су за Црну Гору и њену династију чиниле више од свих других сила побједница.

Након Уговора о трговини и пловидби између Књажевине Црне Горе и Краљевине Италије из марта 1883, закључени су следећи уговори и споразуми: Уговор о зајму између Књажевине Цр-

не Горе и Италијанске комерцијалне банке у Милану 1897; Уговор о поштанској служби 1898; Продужење уговора о пловидби 1900. и 1902; Уговор о заштити права својине књижевних и артистичких дјела 1900; Допунска декларација Уговору о екстрадицији 1902; Уговор о монополу дувана 1903; Установљење „Управе црногорског монопола дувана” 1903; Привремени трговачки уговор 1903; Допунски административни споразум уз Поштанску конвенцију 1903; Уговор о постављању и коришћењу радио-телеграфске станице система Маркони за јавну употребу у Бару 1904; Споразум о условима остваривања Концесије за изградњу и експлоатацију Барског пристаништа и жељезнице од Бара до Скадарског језера 1905; Уговор о градњи барског пристаништа и жељезнице Пристан – Скадарско језеро 1906; Уговор између црногорске владе и др Теодорика Бравиа из Равене и Друштва за исушење језера Зогај и мочварног земљишта око њега 1911; Уговор између изасланика црногорске владе Андрије Радовића и предсједника Барског друштва г. Волпија ради утврђивања цијене за најам вапора и лађа Барског друштва 1915. и Конвенција између Црне Горе и Италије о издржавању одреда црногорске војске у Италији 1919.

Због непостојања дипломатског представништва, Црна Гора је већи дио ових активности обављала преко конзуларних представништава широм Италије. Тако су у својству конзула, генералног конзула и вицеконзула, ове дужности обављали: Евгеније Поповић, конзул и генерални конзул у Риму од 1897. до 1902; Вељко Рамадановић, конзул у Риму од 1917. до 1922; Карло Скоти, вицеконзул у Риму 1898; Себастијан Кармиело, конзул у Напуљу 1880–1897; Ђовани Кармиело, конзул у Напуљу 1897–1917; Ђузепе Керкиа, конзул у Напуљу 1917–1922; Марко Патриарка, конзул у Катанији 1883–1897; Франческо Вакаро, почасни конзул у Катанији 1915–1922; Ђузепе Скорциа, конзул и генерални конзул у Барију 1880–1905; Кармине Гало, конзул у Барију 1917–1922; Маркиз Ферари, конзул у Ђенови 1895–1922; Атлио Скоти, конзул у Болоњи 1809–1922; Евгеније Д’Иполито, конзул у Бриндизију 1901–1918; Теодор Д’Иполито, конзул у Бриндизију 1918–1922; др Филип Добречић, генерални конзул у Бриндизију 1917; Ђино Салвини, почасни конзул у Бриндизију 1908; Гвалтер Треде, вицеконзул у Карареу 1908–1910; Вићенцо Ариго, вицеконзул у Палерму 1903–1914; Анђело Карминати, генерални конзул у Бодригеру 1902–1922; Јулио Олиети, вицекон-

зул у Милану 1902–1922; Ђовани Горини, конзул у Милану и Торину 1918–1922; Феликс де Копа, вицеконзул у Венецији 1917–1922. и Ђузепе Фађони, почасни опуномоћени министар у Венецији 1918–1922. Конзуларни представници Италије у Црној Гори били су: Корrado Николини, конзул у Бару 1905–1908. и Ђузелдо Ђулио у Подгорици 1914–1916.

Како од нестанка Црне Горе као независне и самосталне државе од 1919. године до обнове црногорске државности 2006, о питању дипломатских односа између Италије и Црне Горе можемо говорити само кроз односе Југославије и Италије, осврнућемо се укратко на савремене политичко дипломатске односе између Црне Горе и Италије.

II

Након обнове независности 21. маја 2006. године, као чланица Уједињених нација, Црна Гора је у протеклих пет година изграђивала институционалне и друге претпоставке за потпуно учешће у међународном и међудржавном амбијенту, при чему је посебан значај дат европским и евроатлантским интеграцијама у интензивним дипломатским комуникацијама и међудржавним односима.

Италија је већ 15. јуна 2006. године признала независност Црне Горе и објавила успостављање дипломатских односа. Генерални конзулат Републике Италије од 1. јануара 2007. почео је у капацитету амбасаде рад у Подгорици. Амбасада Црне Горе отпочела је рад у Риму 1. априла 2007.

Амбасадор Републике Италије у Црној Гори Габриеле Меући ступио је на дужност предајом акредитивних писама 20. марта 2007. Од 21. новембра 2007. затражен је агреман за Серђа Барбантија, који је након предаје акредитивних писама председнику Вујановићу 11. фебруара 2008. ступио на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Италије у Црној Гори.

Предајом акредитивних писама 16. новембра 2006. председнику Италије Ђорђу Наполитану, амбасадор Црне Горе Дарко Ускоковић ступио је на именовану дужност.

Од 30. новембра 2010. на дужност амбасадора Црне Горе у Републици Италији је амбасадор Војин Влаховић.

Слиједећи праксу из времена Краљевине Црне Горе, када су широм Италије били конзулати у Риму, Напуљу, Барију, Палерму, Ђе-

нови, Болоњи, Бодригеру, Катанији и Милану, од 23. децембра 2009. уручене су егзекватуре почасним конзулима Црне Горе у Италији: Луиђију Морфинију за регију Пуља и Франческу Тринкирију за регију Кампања. Од септембра 2009. Влада Црне Горе донијела је одлуку о отварању конзулата у Напуљу, а од 3. марта 2010. године отворен је конзулат у Барију. Очекује се отварање конзулата у Трсту на основу захтјева Министарства вањских послова Црне Горе од 8. јуна 2010. Министарству вањских послова Републике Италије.

До сада остварени сусрети и разговори председника држава Црне Горе и Италије, посјете председника парламената и влада, као и чести сусрети министара иностраних послова, министара других ресора и радних група, показују да се укупни односи и сарадња између Црне Горе и Италије одвијају на обострано корисном и успјешном нивоу. То потврђују:

Сусрет и разговори председника Филипа Вујановића са председником Италије Ђорђом Наполитаном на Самиту шефова држава Централне Европе у Новом Саду 20. јуна 2009. и током званичне посјете Италији, у Риму, 3. фебруара 2010. године.

На нивоу парламената запажени су сусрети председника Скупштине Ранка Кривокапића са председником Представничког дома Италије Ђанфранком Финијем на Самиту председника парламената Западног Балкана у Риму 23–25. јула 2008, затим за вријеме одржавања Парламентарне скупштине НАТО-а 11–12. маја у Риму 2009, на јесењем засједању Парламентарне скупштине ОЕБС-а у Палерму 8–11. октобра 2010, током званичне посјете Италији 8–9. новембра 2010. и са министром вањских послова Франком Фратинијем на седмом засједању Парламентарне скупштине Уније за Медитеран 3–4. марта 2011. године у Риму. Председник Парламента Италије Фини, за вријеме 9. конференције председника парламената у Будви 12. априла ове године, сусрео се и разговарао са председником Владе Црне Горе Игором Лукшићем.

Остварени сусрети и разговори на нивоу шефова влада указују на интензивнију сарадњу са црногорске стране. У својству шефа црногорске владе Жељко Штурановић учествовао је на Сајму Леванте у Барију 8–9. септембра 2007. и водио разговоре са Романом Продијем, председником Владе Италије, Мило Ђукановић, током прве званичне посјете 17. јула 2008. у Риму, разговарао је о унапређењу билатералне сарадње са председником Силвиом Берлу-

сконијем, министром Фратинијем и шефом Посланичког дома Финијем. Током званичне посјете Берлусконија, на позив шефа владе Ђукановића 16. марта 2009, остварен је сусрет и са предсједником Вујановићем.

За вријеме друге званичне посјете Ђукановића Италији, 6. фебруара 2010. године, сусрет и разговори са предсједником Берлусконијем резултирали су потписивањем Споразума о стратешкој сарадњи двију влада и Споразума о изградњи подморске електроенергетске интерконекције.

Чести сусрети и разговори шефа црногорске дипломатије Милана Роћена са италијанским колегом Франком Фратинијем – на 62. засједњу Генералне скупштине Уједињених нација у септембру 2008, у Риму крајем новембра исте године, на министарском састанку у Риму 5. фебруара 2009, у Хлубоку на Влтави 28. марта 2009, на конференцији ОЕБС-а на Крфу крајем јуна 2009, на Конференцији о Авганистану у Лондону крајем јануара 2010, у Толину на састанку министара вањских послова земаља чланица НАТО-а априла 2010, у Анкони почетком маја 2010, у Будви половином јуна и поново у Кабулу поводом Конференције о Авганистану јула 2010, као и за вријеме неформалног састанка министра вањских послова у Будимпешти 12. марта ове године, довољно говоре о интензивној и садржајној активности ових шефова министарстава црногорске и италијанске владе.

Остварене посјете министара за економију и министара културе допринијеле су ширењу економске и културне сарадње. Споразуми и пројекти у области научно-просвјетне сарадње, реализовани пројекти културне сарадње између универзитета, као и у области туризма, поморства и саобраћаја, заштите животне средине, пољопривреде, здравства, рада и социјалног старања и регионалне сарадње у борби против организованог криминала, отварају све шире и потпуније облике сарадње између Црне Горе и Италије.

Све то пут Црне Горе у чланство у Европској унији чини реалним и извјесним. Италија је у много чему била и остаје „прозор у свијет” културног, духовног и политичког медитеранског сазвјезја, као најстаријег и најзнаменитијег слоја старе и нове будуће заједничке Европе.

Ђорђе Борозан

MONTENEGRIN-ITALIAN DIPLOMATIC RELATIONS

Summary

In the paper are presented Montenegrin-Italian diplomatic and consular relations from their establishment in 1879 up to 1921, as well as from 2006, when Montenegro regained its independence and became one of the internationally recognized states. The Montenegrin-Italian relations in the past and in these times testify about rich cultural intersection, political and religious temptations, hopes, sufferings and cognitions. The economic, political, cultural and scientific-educational collaboration between Montenegro and Italy obtained so far opens up ever wider and more optimal possibilities for further collaboration.